

Mše svatá sloužená současně v Padově, Praze, Varšavě, Vilniusu, Minsku a Polocku s intencí:

Za doktora Františka Skorinu (1470–1552), evropského humanistu, k němuž se hrdě hlásí současná Belarus i současná Litva, a za všechny, kdo v dnešní Evropě – od Atlantiku po Ural – trpí a strádají jen proto, že chtějí žít v duchu ideálů humanitních.

čtvrtek 20. ledna 2022 v 17h00 (SEČ); v Praze slouženo v basilice minor na Vyšehradě

František Skorina je jedinečný příklad evropského humanisty. O jeho životě máme jen omezený soubor vnějších svědectví: nejvíc se o něm dozvídáme z rozboru jeho vlastního díla; to se ovšem dochovalo neúplně. Poselstvím Skorinova odkazu jsou hodnoty, dle kterých žil a konal: vzdělanost, pracovitost, otevřenost, tvořivost, smířlivost, vynalézavost; cokoli činil, činil, jak sám napsal, *Bohu ke cti a lidu pospolitému k dobrému poučení*. Předpokladem takových hodnot i takového konání je lidská svoboda a z ní vyvěrající vědomí odpovědnosti ke světu.

František Skorina vždy hrdě uváděl, že pochází ze *slavného města Polocku*. Dnes Polock najdeme v Belarusi-Bělorusku, krásné zemi zničené dlouholetou krvavou diktaturou, v zemi, jež vzdor všemu nepřestává toužit po svobodě. Nevíme, kde všude Skorina pobýval, leč i z toho mála dochovaných svědectví vyplývá, že byl evropským občanem: 1504–1506 studoval filosofii, čili svobodná umění v Krakově, 1512 složil v Padově zkoušku na doktora medicíny; po dvakrátě působil v Praze, kde předpokládáme i zemřel, doložené přinejmenším jednou působil ve Vilniusu a v Královci. Královec, přejmenovaný na Kaliningrad, dnes patří žel k té nešťastné a nesvobodné části Evropy; ostatní města – Padova, Praha, Krakov, Vilnius – mají to zavazující štěstí, že patří k Evropě svobodné.

Jako doktor medicíny měl Skorina přístup do vysokých společenských kruhů: v Královci byl ve službách vévody Albrechta, luterána; ve Vilniusu byl osobním lékařem a komorníkem katolického biskupa Jana, z rodu knížecího; za svého druhého pobytu v Praze byl královským zahradníkem na dvoře Ferdinanda, pozdějšího císaře. Že funkci královského zahradníka zastává lékař, je přirozené: zahrada skýtá mnohý užitek, dobře promyšlená zahrada skýtá i mnohé léčivé byliny; nicméně Skorina se stal královským zahradníkem proto, že panovníku předložil projekt nové, renesanční zahrady, jaká v Praze ještě nebyla: dnešní královské zahrady u královského letohrádku naproti starému pražskému Hradu jsou pozůstatkem novoty, kterou z Itálie do Prahy přinesl Rusín-Rutén, občan Litevského velkoknížectví.

Nejvýznamnějším dílem Františka Skoriny je ovšem jeho *Бивлия руска*, *Ruténská bible*, kterou začal vydávat roku 1517 v Praze. V rozpětí let 1517–1519 vyšly v Praze po sešitech všechny knihy Starého zákona, 1525 pak ve Vilniusu jako jeden svazek, pojmenovaný *Apostol*, *Skutky* a *epištoly*; záměr vydat čtvero evangelií Skorinovi nevyšel: jím připravený text došel zhodnocení až dlouho po jeho smrti roku 1580 ve městě Ostrih-Ostrog, které dnes patří Ukrajině, v prvním úplném tisku církevněslovanské bible. Roku 1522 vydává Skorina ve Vilniusu ruténský *LIBER VIATICVS* pod názvem *Malá cestovní knížka*: jde o první knihtisk na území velkoknížectví Litevského. S ohledem na 500. výročí této události byl rok 2022 na Litvě vyhlášen rokem Skorinovým.

Skorinova *Ruténská bible* je evropsky jedinečná. Byla určena pro lid: projevovalo se to nejen tím, že vyšla tiskem, tehdy novým prostředkem šíření slova Božího i lidského, ale též bohatou ilustrací dřevoryty, což bylo technicko-umělecky inovativní přenesení obrazové biblické dějepravy z chrámu do knihy. Pro lidového čtenáře doplnil Skorina vlastní biblické texty ještě autorskými komentáři: toto je evropsky jedinečné už jen jako publikační akt; evropsky jedinečná je navíc skutečnost, že Skorina byl zbožný laik: člověk vysoce vzdělaný, ne však v teologii, a bez kněžského svěcení. Skorinova *Бивлия руска* (1517–1525) je současná Lutherově *Biblia Deudsch* (1522–1534), i Erasmovu *Nouum testamentum Graece* (1516–1535). Luther i Erasmus však byli augustiniánští mniši, jimž se dostalo jak plného teologického vzdělání, tak řádného kněžského svěcení. Narozdíl od Erasma, jehož vztahy s církevní hierarchií byly velmi delikátní, nemluvě o Lutherovi, který se s institucionální církví radikálně rozešel, dokázal laik Skorina smírně vycházet se všemi církvemi, jež v jeho hlavních působištích koexistovaly: v Praze s utrakvisty i katolíky, ve Vilniusu s katolíky i pravoslavnými. Skorinův biblický počín z počátku XVI. století

předjímá to, co polsko-litevská *Respublika* na konci téhož století dokázala jako úspěšné završení několikasetletého evropského politického procesu: uzavřít církevní unii řecko-latinskou (1596); podle místa, kde se tak stalo, Brestu Litevského, se jí říká «brestská», dnes mluvíme o církvi řecko-katolické.

Skorinova *Bible* je dvojjazyčná: vlastní biblické knihy jsou v církevní slovanštině, autorské komentáře pak v ruténštině. Církevní slovanština je liturgický jazyk uznávaný jak latinskou, tak řeckou církví; na rozdíl od latiny i řečtiny však liturgická církevní slovanština byla pravoslavnému obyvatelstvu Litevského velkoknížectví plně srozumitelná. Ruténština, literární jazyk západní části východoslovanského prostoru, pak byla úředním jazykem celého Litevského velkoknížectví: v ní – a nikoliv v litevštině – vycházely litevské kroniky, zákoníky i právní akty. Historický státní útvar Litevské velkoknížectví dal vzniknout třem moderním národům: ukrajinskému, běloruskému, litevskému; historický jazyk ruténština je společným předchůdcem moderní ukrajinštiny i moderní běloruštiny.

Pro Bělorusy je František Skorina národním hrdinou již dlouho a plným právem. Usilujeme nyní jako Evropané společně o to, aby František Skorina vešel ve známost též co hrdina a vzor evropský. Mnohé lze ještě říct k evropskému novátorství Skorinova díla, ale to patří již do vědecky poučeného diskursu kulturně-historického. V poloze duchovně-mravní, což je samou svou podstatou poloha politická, nyní žádáme, aby Skorinova rodná země, současná Belarus, co nejdříve získala tu nejdůležitější podmínku lidství, svobodu.

Tomáš Hoskovec & Ilja Lemeškin
Pražský lingvistický kroužek